

2.3. Аналіз позицій України у міжнародних рейтингах інноваційного розвитку¹

Світова практика свідчить, що на чільних місцях у рейтингу країн за рівнем соціально-економічного розвитку знаходяться ті, які стали на шлях інноваційного зростання. Для України, основу економіки якої становлять виробництва III та IV технологічних укладів, зволікання з переходом до інноваційного розвитку загрожує системним відривом від економічно-розвинених країн через несумісність техніки, технологій, методів управління, стандартів якості життя населення тощо. В цих умовах загострюється проблема визначення перспективних напрямів випереджаючого інноваційного зростання, розроблення і реалізації стратегій інноваційного розвитку в руслі обраних напрямів.

Вибір і обґрунтування напрямів інноваційного розвитку вітчизняної економіки які дозволять реалізувати і посилити її відносні конкурентні переваги, потребує поєднання: маркетингових прогнозів найбільш імовірних тенденцій зміни споживчого попиту на різних товарних ринках; експертних оцінок стану розвитку науки і техніки у обраних галузях діяльності; оцінок наявного інноваційного потенціалу країни - для визначення можливостей втілення наявних і перспективних науково-технічних розробок у нові продукти, технології їх виготовлення і просування на ринку які б відповідали існуючим і перспективним запитам споживачів^{2,3,4}. Опора на інновації дозволяє не лише забезпечити відповідність внутрішніх умов розвитку зовнішнім (адаптуватися до змін умов господарювання), але й провокувати (програмувати) ці зміни у вигідному для суб'єкта господарювання напрямі, наприклад, задавати певні стандарти характеристик продукції, технологій її виготовлення та споживання тощо.

Враховуючи викладене, авторами виконано системний аналіз позицій України за даними міжнародних рейтингів інноваційного розвитку, що надає змогу укрупнено оцінити наявний інноваційний потенціал і стан його реалізації. В свою чергу, це є дозволяє укрупнено визначити напрямки в яких доцільно вести аналіз перспектив інноваційного зростання вітчизняної економіки (див. вище).

Всесвітнім економічним форумом щороку складається рейтинг країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index). Даний показник включає в себе більше, ніж 100 показників, які об'єднані у 12 груп: "Інституції", "Інфраструктура", "Макроекономічне середовище", "Охорона здоров'я та початкова освіта", "Вища освіта і професійна підготовка", "Ефективність ринку товарів", "Ефективність ринку праці", "Розвиток фінансового ринку", "Технологічна готовність", "Розмір ринку", "Відповідність бізнесу сучасним вимогам" та "Інноваційний потенціал"), що входять до складу

¹ Автори Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С.

² Ілляшенко С. М. Концептуальні засади маркетингового прогнозування стратегічних напрямів науково-технологічного інноваційного розвитку України на основі експертних оцінок / С. М. Ілляшенко // Вісник національного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. – 2010. № 668. - С. 68-74.

³ Ілляшенко С.М. Інноваційний розвиток: маркетинг і менеджмент знань: монографія / С.М. Ілляшенко. – Суми: ТОВ «Діса плюс», 2016. – 192 с.

⁴ Шипуліна Ю.С. Аналіз і динаміка реалізації потенціалу інноваційного розвитку промислових підприємств Сумської області // Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: монографія / За заг. ред. д. е. н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 350-365.

трьох категорій: “Основні вимоги”, “Підсилювачі продуктивності” та “Інновації та фактори вдосконалення”⁵. Місце України у світі за даними Індексу глобальної конкурентоспроможності протягом 2010-2018 рр. наведено в табл. 1

Як випливає з табл. 1, у рейтингу 2017-2018 рр. Україна зайняла 81 місце серед 137 аналізованих країн, піднявшись на 4 позиції, порівняно з рейтингом 2016-2017 років.

Таблиця 1 — Динаміка Індекса глобальної конкурентоспроможності за 2010-2018 рр., (побудовано за даними літературних джерел^{4, 6, 7, 8, 9, 10, 11})

Показники	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Кількість країн в рейтингу	139	142	144	148	144	140	138	137
Позиція України	89	82	73	84	76	79	85	81

Однак, проаналізувавши значення окремих складових Індексу глобальної конкурентоспроможності, слід зробити висновок, що за деякими показниками та групами позиції України погіршилися.

На рис. 1 показано динаміку змін основних груп показників Індексу глобальної конкурентоспроможності. В останні роки найбільше падіння України в рейтингу спостерігається за показниками групи “Ефективність ринку праці” (з 56 місця у 2015 р. до 86 — у 2018 р.). За останній рік погіршилися позиції за показниками груп: “Інфраструктура” (з 75 до 78 місця), “Вища освіта і професійна підготовка” (з 33 місця до 35), “Інновації” (з 52 місця до 61). Зростання протягом останнього року спостерігалось за показниками груп: “Інституції” з 129 місця у 2017 р. до 118 місця у 2018 році, “Макроекономічне середовище” (з 128 місця до 121), “Охорона здоров’я та початкова освіта” (з 54 місця до 53), “Ефективність ринку товарів” (з 108 до 101 місця), “Розвиток фінансового ринку” (з 130 до 120 місця), “Технологічна готовність” (з 85 до 81 місця), “Відповідність бізнесу сучасним вимогам” (з 98 до 90 місця).

⁵ Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>

⁶ Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015- 2016 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayinsvitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>

⁷ The Global Competitiveness Report 2012-2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/#>.

⁸ The Global Competitiveness Report 2013-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

⁹ The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

¹⁰ The Global Competitiveness Report 2015-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2015-16.pdf

¹¹ The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf

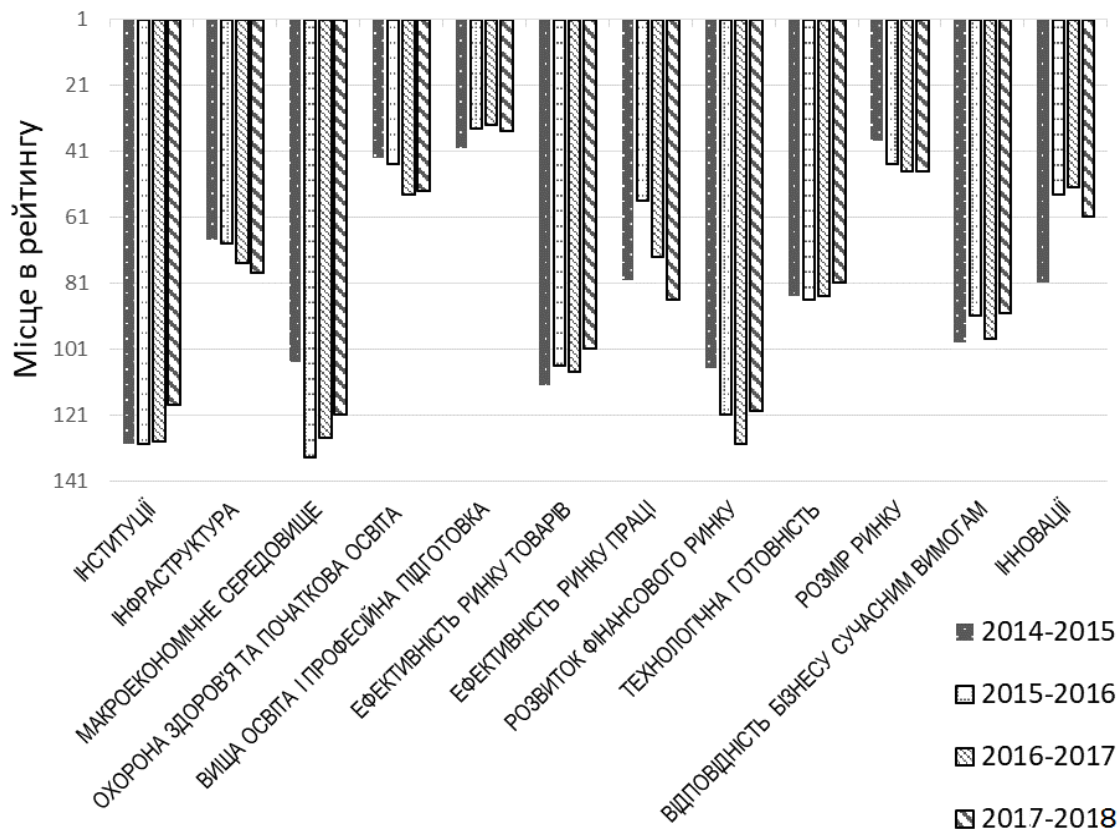

Рис. 1. Динаміка показників Індексу глобальної конкурентоспроможності

Незважаючи на покращення позицій за деякими групами показників в цілому, за рядом показників позиції залишаються дуже низькими. Наприклад, за “якістю доріг” — 130 місце серед 137 країн світу, “інфляцією” — 129 місце, “здатністю країни утримувати таланти” — 129 місце. Ці фактори негативно впливають на рівень розвитку бізнесу в країні та на її конкурентоспроможність на світовому ринку.

За даними Корнельського університету, міжнародної школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності у 2017 р. у рейтингу з 128 країн за Глобальним індексом інновацій Україна займає 50-те місце¹², піднявшись на 6 позицій вгору, порівняно з минулим роком¹³. При цьому, в групі країн з рівнем доходу нижче середнього, куди входить Україна, вона зайняла друге місце після В’єтнаму, обійшовши Монголію, Молдову, Вірменію та Індію. За останні 7 р. — це найкращий результат. Динаміка Глобального індексу інновацій наведена на рис. 2.

¹² The Global Innovation Index 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf

¹³ Україна в Глобальному рейтингу інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.breakfast.com.ua/ukraina-v-mirovom-rejtinge-innovacij/>

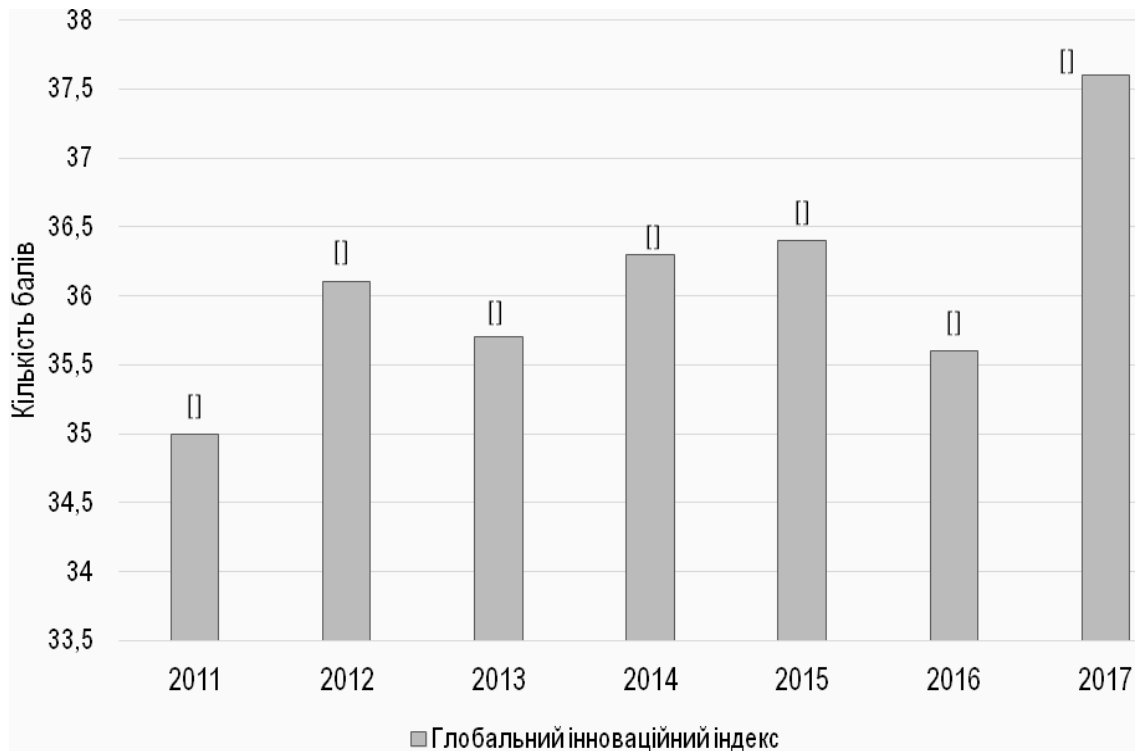

Рис. 2. Позиції України у Глобальному індексі інновацій¹⁴ [291]

На рис. 3 наведено порівняння основних показників за даними Глобального Індексу інновацій станом на 2017 р. Для порівняння було обрані наступні країни: Швейцарія, як еталон (1 місце рейтингу), В'єтнам — найближчий конкурент серед країн з рівнем життя нижче середнього (47 місце в рейтингу), Чорногорія (48 місце), Катар (49 місце) — найближчі конкуренти, Ємен — країна, що має найнижчий рейтинг серед аналізованих країн (127 місце).

Як видно з рис. 3, за показниками “людський капітал та дослідження”, “розвиненість бізнесу” і “науковий та технологічний результат” Україна має позиції кращі, ніж у найближчих конкурентів. Однак, за іншими показниками рівень є недостатнім. Найслабшими критеріями в складі Індексу інновацій для України у 2017 р. стали “Політична стабільність та безпека” (124 місце порівняно з 125 у 2016 р.), “Легкість вирішення питань банкрутства” (120 місце порівняно з 113 у 2016 р.), “Політичне середовище” (122 місце порівняно з 123 у 2016 р.)¹⁵.

¹⁴ Україна піднялася на 6 позицій у Глобальному інноваційному індексі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uifuture.org/uk/post/ukraina-pidnalasa-na-6-pozicij-u-globalnomu-innovacijnomu-indeksi_305

¹⁵ The Global Innovation Index 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf

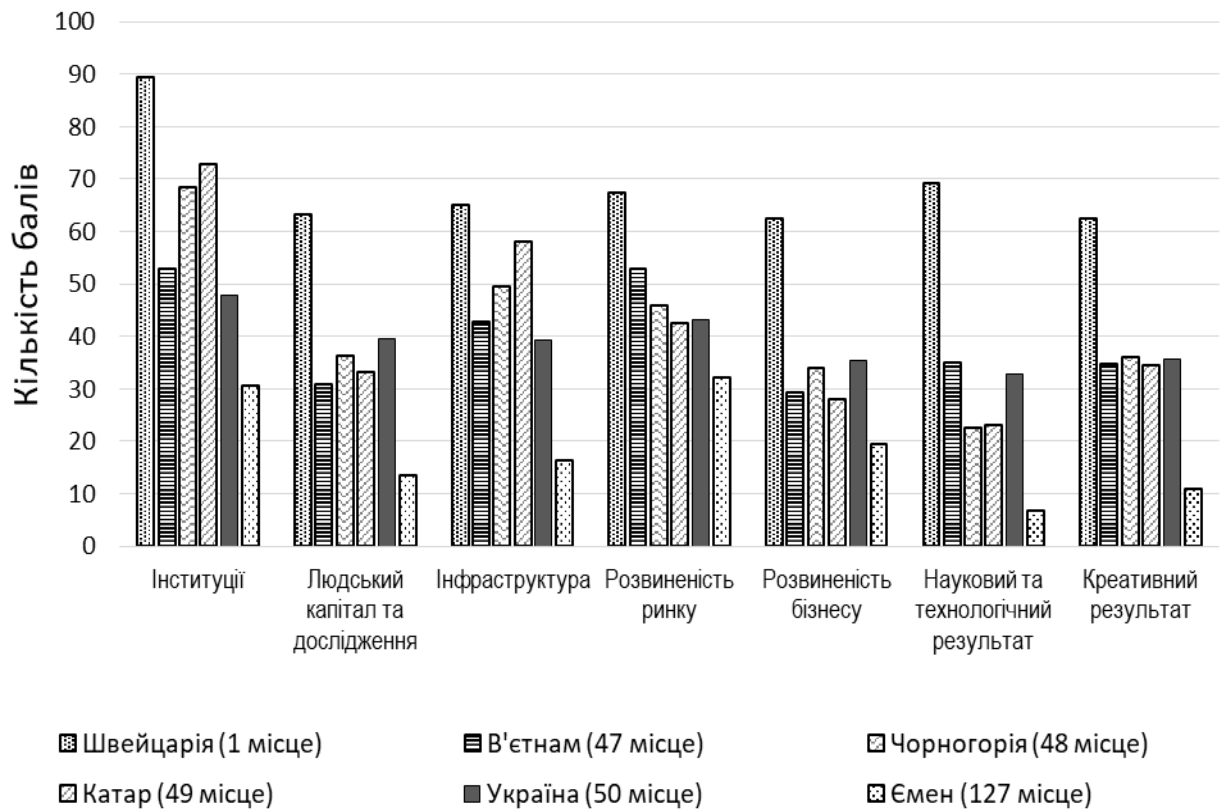

Рис. 3. Порівняння показників Індексу інновацій за 2017 р. (побудовано здобувачем за наявними статистичними даними¹⁴)

У рейтингу “Bloomberg Innovation Index 2018” за останній рік Україна втратила 4 позиції та зайняла 46 місце серед 50 країн. У 2015 р. Україна займала 33 місце¹⁶. За даними цього рейтингу, що враховує 6 показників, які впливають на інноваційний розвиток країн, Україна зайняла наступні позиції серед 50 країн: інтенсивність витрат на науково-дослідну діяльність — 47 місце, додана вартість виробництва — 48 місце, продуктивність — 50 місце, ефективність вищої освіти — 21 місце, концентрація високотехнологічних і дослідницьких підприємств і компаній — 32 місце та кількість зареєстрованих патентів — 46 місце. Отже, окрім показника ефективності вищої освіти, позиції України є вкрай низькими.

За результатами проаналізованих рейтингів видно, що “найбільш сильними” факторами інноваційного розвитку України є ті, що пов’язані з людськими ресурсами та рівнем освіти.

У світовому рейтингу QS Higher Education System Strength Rankings 2016 Україна зайняла 45 місце в світі, увійшовши до топ-50 країн з кращою системою вищої освіти¹⁷.

Згідно щорічного рейтингу процвітання The Legatum Prosperity Index у 2016 р. Україна зайняла лише 107 місце, однак за рівнем освіти — 45 місце в світі серед 149 країн¹⁸.

¹⁶ Bloomberg назвав нову позицію України у рейтингу найбільш інноваційних економік світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://informator.news/bloomberg-nazvav-novu-pozytsiyu-ukrajiny-u-rejtynhu-najbilsh-innovatsijnyh-ekonomik-svitu/>

¹⁷ QS Higher Education System Strength Rankings 2016 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.topuniversities.com>

Необхідно зазначити, що в останні роки спостерігаються тенденції до посилення позицій провідних вітчизняних ВНЗ у світових рейтингах, зокрема, Webometrix Ranking of World Universities¹⁹, Scopus²⁰, Google Scholar²¹ тощо.

Згідно рейтингу, що складається науковцями Університету Мельбурна (Австралія) “U21 Ranking of National Higher Education Systems” у 2017 р. Україна зайняла 35-у позицію серед 50 країн світу²², порівняно з 42 сходинкою в 2016 р.²³, хоча у 2012 р. наша країна знаходилася на 25 сходинці²⁴.

За результатами розрахунку Індексу розвитку людського потенціалу у 2015 Україна зайняла 81-ме місце у світі із 188 позицій та належить до категорії “країн із високим рівнем потенціалу”. Однак, українські показники Індексу розвитку людського потенціалу найгірші у Європі. Єдиний виняток — це Молдова, яка займає 107-у позицію²⁵.

Далі проведемо аналіз стану інноваційної активності України порівняно з країнами ЄС.

Одним з найбільш відомих рейтингів є Європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку — Європейського інноваційного табло (ЄІТ) [European Innovation Scoreboard (EIS)]. Даний рейтинг дозволяє оцінити рівень науково-технічного розвитку країн-учасниць Співтовариства²⁶.

З метою визначення відносних позицій інноваційного розвитку кожної країни Європейського Союзу експертами Комісії ЄС розраховується загальний інноваційний індекс (Summary Innovation Index), який базується на показниках науково-технічного та інноваційного розвитку.

На відміну від Індексу глобальної конкурентоспроможності, якій розглядався вище, головною метою розроблення системи індикаторів Європейського інноваційного табло є те, щоб за результатами аналізу показників окремих країн розробити ефективну стратегію ЄС з розвитку науки та інновацій в рамках “єдиної Європи”. Така стратегія повинна бути спрямована на розвиток міжнародної співпраці в рамках ЄС та розроблення нових форм і методів взаємодії між окремими вченими, науково-дослідними організаціями і промисловими та сервісними компаніями. На основі отриманих даних розробляються заходи,

¹⁸ The Legatum Prosperity Index 2016 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.prosperity.com/rankings?pinned=JOR&filter=>

¹⁹ Ranking Web of Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.webometrics.info>

²⁰ Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2015- 2016 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayinsvitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-0>

²¹ Бібліометрика української науки [Електронний ресурс]. - Режим доступу :http://nbuvip.gov.ua/bpnu/index.php?familie=&ustanova=0&gorod=%C2%F1%B3&vidomstvo=%C2%F1%B3&naryam=%C2%F1%B3&hirsh_gt=&hirsh_lt=&page=1

²² U21 Ranking of National Higher Education Systems 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.universitas21.com/article/projects/details/152/u21-ranking-of-national-higher-education-systems-2017>

²³ The leading global network of research universities for the 21st century [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.universitas21.com/article/projects/details/158/overall-2016-ranking-scores>

²⁴ Австралійський вимір українських вишів [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/avstraliyskiy_vimir_ukrayinskih_vishiv2.html

²⁵ Гуманитарные технологии. Информационно-аналитический портал [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info#ukraine>

²⁶ Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 - 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: blogs.kpi.kharkov.ua/News/file.axd?file=2009%2F6%2Fstrategy.doc

спрямовані на підвищення рівня розвитку країн, які мають невисокі значення показників²⁷.

Показники Європейсько інформаційного табло для України розраховуються з 2007 р. в рамках спеціального проекту BRUIT, виконаного за сприяння Європейського Співтовариства²⁸.

До складу показників Європейського інноваційного табло окрім таких, що характеризують безпосередньо стан інноваційної діяльності в країнах, входять також показники, які свідчать про стан справ у сфері захисту прав на інтелектуальну власність. Це підтверджує той факт, що об'єкти інтелектуальної власності дуже важливі для забезпечення інноваційного розвитку економіки країн.

Щороку склад показників, їх структура та кількість змінюються. Так, наприклад, у 2006 р. всі показники, які входили до складу Європейського інноваційного табло було розподілено на:

- вхідні, що оцінюють ресурси наукової та інноваційної діяльності;
- вихідні, що відображають результативність наукових та науково-технічних робіт та інноваційної діяльності.

Набір індикаторів, які входили до складу даного рейтингу, було сформовано експертним шляхом на основі ретельного аналізу групи з-понад 50 показників.

Сукупність індикаторів Європейського інноваційного табло була представлена у п'яти групах, які відображають різноманітні аспекти інноваційного розвитку:

1. “Рушійні сили інновацій” — індикатори, які відображають стан та структуру інноваційного потенціалу.
2. “Створення нових знань” — індикатори, які відображають рівні фінансування НДДКР.
3. “Інновації та підприємництво” — індикатори, які відображають рівні інноваційної активності на підприємствах (фірмах).
4. “Застосування” — індикатори, які відображають зайнятість та комерційну діяльність в інноваційних секторах.
5. “Інтелектуальна власність” — індикатори, які відображають патентну активність.

Аналіз свідчить, що у 2016 р. зростання рівня показників в Україні спостерігалось за 4 групами: “людські ресурси”, “дослідницькі системи”, “інтелектуальні активи” та “економічний ефект”.

Однак, навіть в цих групах деякі показники погіршилися порівняно з минулим періодом. Найбільше знизилось значення показників²⁹ “Витрати на інновації, не пов'язані з дослідженнями та розробками” на 6,5% та “Частка інноваційної продукції” на 5,2%.

Лише за одним показником з 25 аналізованих Україна має рівень вищий, ніж в цілому по країнам Європейського союзу. Це “Відсоток населення віком 30-34 роки, які мають завершену вищу освіту”.

²⁷ Єгоров І. Ю. Інноваційне табло ЄС та визначення місця у ньому України / І.Ю. Єгоров // Вісник. НАН України. – 2016. – № 5. – С. 87-91.

²⁸ Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 - 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Електронний ресурс. – Режим доступу: blogs.kpi.kharkov.ua/News/file.axd?file=2009%2F6%2Fstrategia.doc

²⁹ EU Law and Publications. [Електронний ресурс]. Режим доступу: - <https://publications.europa.eu>

Значення інноваційного індексу у рейтингу “European Innovation Scoreboard 2017” погіршилося порівняно з минулим роком на 4,2 (28,9 пунктів)³⁰. На рис. 4 наведено динаміку змін рейтингу.

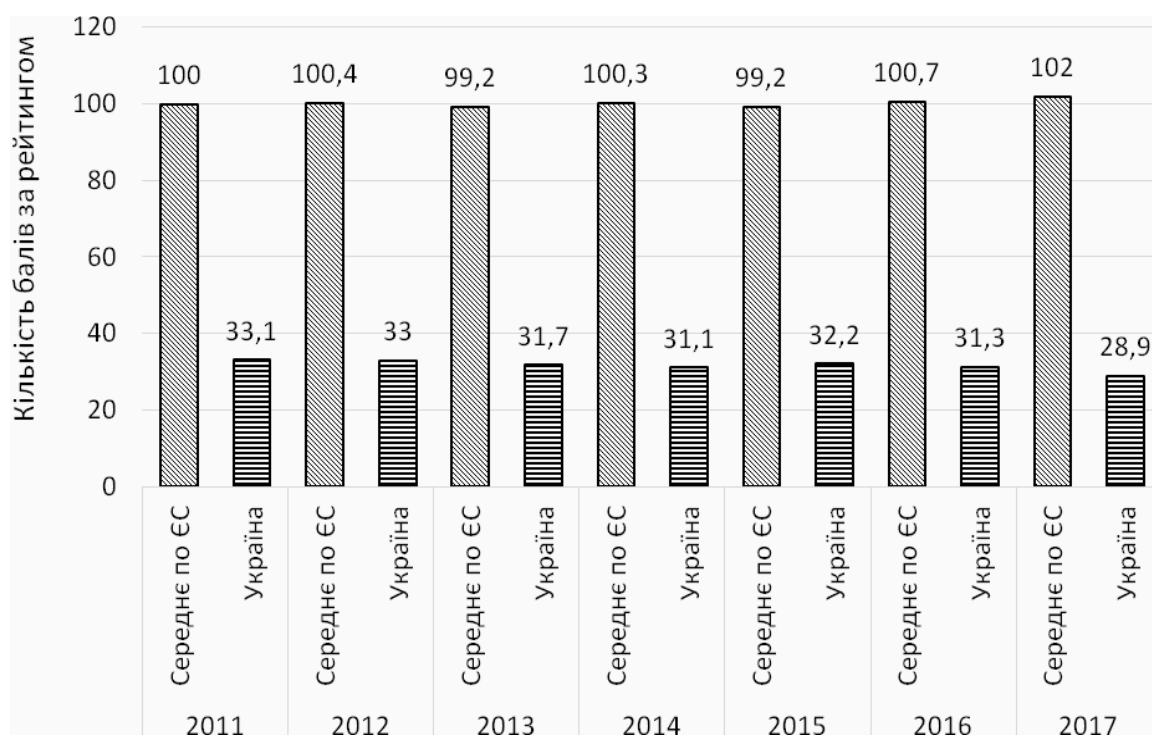

Рис. 4. Значення European Innovation Scoreboard 2017 (побудовано за статистичними даними²⁹)

За даними “European Innovation Scoreboard”²⁹ країни Європи за рівнем інноваційної активності підрозділяються на 4 групи (табл. 2). Найвищий рівень інноваційної активності у 2017 р. мала Швейцарія (164,6 бали), найнижчий — Україна (28,9 бали).

Таблиця 2 — Групи країн Європи, виділені за рівнем інноваційної активності (

Група ефективності	Країни та бали згідно рейтингу
Група 1 — Лідери інновацій	Швейцарія (164,6), Швеція (143,6), Данія (136,7), Фінляндія (130,9), Нідерланди (129,5), Велика Британія (125,3), Ірландія, Німеччина (123,4)
Група 2 — Сильні іноватори	Ісландія (121,7), Австрія (121,5), Люксембург (121,4), Бельгія (120,9), Норвегія (115,8), Ірландія (115,7), Ізраїль (111), Франція (109,2), Словенія (97,8)
Група 3 — Помірні іноватори	Чеська республіка (84,4), Португалія (83), Естонія (79,8), Литва (79,4), Іспанія (78,3), Мальта (76,5), Італія (75,1), Кіпр (74,8), Словаччина (70), Греція (68,2), Угорщина (67,4), Сербія (64,2), Турція (59,7), Латвія (58,1), Польща (54,8), Хорватія (54,7)
Група 4 — Скромні іноватори	Болгарія (47,5), Македонія (44,2), Румунія (33,8), Україна (28,9)

³⁰ European Innovation Scoreboard 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

У 2017 р. в порівнянні з 2010 р. позиції України погіршилися на 4,2 бали. Найбільше зростання спостерігається у Литви (21 бал), Сербії (17,3 бали), Норвегії (14,7 балів). Найбільший рівень падіння — у Румунії (-14,1 бали), Кіпру (-12,7 балів), Ізраїлю (-8,1 бал).

Про низький рівень інноваційної активності України свідчать статистичні дані Держкомстату України. Так, у 2016 р. в Україні інноваційною діяльністю займалося 18,9 % промислових підприємств порівняно з 16,1 % у 2014 р. Збільшення питомої ваги інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств пояснюється зменшенням кількості обстежених промислових підприємств і, відповідно, зменшенням підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність.

Кількість інноваційно активних промислових підприємств, що впроваджували інновації — 88,1% (або 16,6% обстежених промислових). Ними було впроваджено 4139 інноваційних видів продукції, з яких 978 — нових виключно для ринку, 3161 — нових лише для підприємства. Із загальної кількості впровадженої продукції 1305 — нові види машин, устаткування, приладів, апаратів тощо, з яких 22,3% нових для ринку. Тому важко прогнозувати стан інноваційної діяльності в найближчі роки.

Питома вага виконаних науково-технічних робіт у ВВП в Україні за період з 2005 р. по 2015 р. зменшилася з 0,99 до 0,62%, у 2014 р. — 0,65%. Для порівняння у 2014 р.: Румунія — 0,38%; Болгарія — 0,8 %, Латвія — 0,69%; Польща — 0,94%; середнє значення по ЄС — 2, 03%.

Як впливає з результатів проведеного аналізу, сприятливість інноваційного середовища в Україні на державному і ринковому рівнях є низькою.

У праці Ілляшенко Н.С.³⁴ систематизовано фактори, що стримують інноваційну діяльність підприємств. Авторська інтерпретація цієї систематизації подана з погляду їх впливу на успіх інноваційної діяльності в табл. 3.

Таблиця 3 — Фактори успіху інноваційної діяльності³¹

Рівень значущості факторів	Суб'єктивні (контрольовані) фактори		Об'єктивні (неконтрольовані) фактори
Перший	Грошові ресурси	Людські ресурси	Часові ресурси
Другий	-	-	Відповідність інновацій ринку
	-	-	Державна підтримка

З табл. 3 бачимо, що найважливішими факторами (факторами першого рівня), які контролюються організацією-інноватором (підприємством чи установою), є фінансове забезпечення та людські ресурси. За ними йдуть неконтрольовані фактори першого й другого рівнів. Це свідчить, що успіх інноваційної діяльності залежить насамперед від самого підприємства, що створює і впроваджує інновації (його власників, менеджерів, фахівців, робітників тощо).

³¹ Вікарчук О.І. Еволюція формування інноваційної культури / І.О. Вікарчук // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №3(20). – С. 310-314.

На переконання авторів (з урахуванням поглядів інших науковців^{32, 33}) фактор відповідності інновацій ринку також необхідно віднести до контрольованих факторів (хоча б частково контрольованих), оскільки ретельний аналіз і врахування в розроблюваній інноваційній продукції інтересів споживачів та інших суб'єктів інноваційного процесу дозволяє мінімізувати ризик неприйняття інновації ринком, забезпечити її максимальну відповідність ринку.

Виділено³⁴ 13 факторів, що стримують інноваційну діяльність в Україні: нестача власних коштів; недостатня фінансова підтримка держави; великий рівень витрат на нововведення; високий ризик, недосконалість законодавчої бази; великий термін окупності нововведень; відсутність фінансових коштів у замовника; низький рівень платоспроможного попиту на продукцію; нестача інформації про нові технології; відсутність можливостей до кооперації з іншими виробниками і науковими організаціями; нестача інформації про ринки збуту; недостатня кількість кваліфікованого персоналу; відсутність попиту на продукцію; несприятливість підприємств для нововведень.

Серед даних факторів можна виділити ті, які є керованими, тобто залежать від підприємства-інноватора та не керовані, до впливу яких підприємство повинно пристосовувати свою діяльність.

Більшість промислових підприємств, які не займалися інноваційною діяльністю протягом 2014-2016 рр., серед найвагоміших причин відзначають “відсутність вагомих причин для здійснення інновацій”.

Узагальнюючи викладене слід зазначити, що в Україні практично відсутнє середовище, сприятливе для інноваційної діяльності, причому як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства чи установи, які створюють і впроваджують інновації. Як свідчать результати проведеного вище аналізу, в Україні відзначається несприятливість умов для інноваційної діяльності на макrorівні та рівні окремого підприємства-інноватора.

Враховуючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що перехід економіки України на інноваційний розвиток неможливий без внесення істотних коректив у механізми формування на макро- і мікрорівнях середовища сприятливого для інноваційної діяльності.

Загалом, під “інноваційно-сприятливим середовищем” слід розуміти³⁵ сукупність взаємно узгоджених умов зовнішнього макро- і мікросередовищ, які окреслені діями механізмів ринкового, державного (регіонального та галузевого) регулювання та стимулювання створення та впровадження інновацій, а також інструментів і методів, які сприяють розвитку і максимальній реалізації творчого креативного потенціалу окремих особистостей, організацій і держави у цілому і орієнтують їх на постійний пошук та використання нових можливостей забезпечення ефективності виробництва й споживання, економічного зростання, підвищення якості життя.

³² Ілляшенко С.Н. Согласование мотивов всех участников инновационного процесса / С.Н. Ілляшенко // Справочник економіста. – 2004. – № 1. – С. 31-38.

³³ Ілляшенко С.М. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства / С.М. Ілляшенко // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 16–26.

³⁴ Ілляшенко Н.С. Маркетинг та інновації як головні функції бізнесу / Н.С. Ілляшенко // Механізм регулювання економіки. – 2007. – №2. – С. 77–92.

³⁵ Шипуліна Ю.С. Управління формуванням інноваційної культури промислових підприємств: монографія / Ю.С. Шипуліна. – Суми: ТОВ «Триторія», 2017. – 432 с.

У цьому контексті необхідно розглядати такий важливий елемент забезпечення успіху інноваційної діяльності, як інноваційна культура³⁴, який на макро-рівні розглядається як механізм соціокультурного регулювання інноваційної поведінки людини, а на рівні підприємства — як система інноваційних традицій, переконань, особливостей взаємовідносин персоналу, що сприяють нововведенням, орієнтують його на розвиток на основі інновацій. Інноваційна культура суспільства певним чином співвідноситься з методами соціального, політичного, організаційно-економічного регулювання інноваційної діяльності. На рівні підприємства чи організації вона може розглядатися як елемент їх корпоративної культури.

Відповідно до цього подальші дослідження повинні бути спрямованими на розроблення теоретико-методологічних і методичних засад формування в Україні інноваційно сприятливого середовища (на національному рівні).

Ілляшенко С.М. Аналіз позицій України у міжнародних рейтингах інноваційного розвитку / С.М. Ілляшенко, Ю.С. Шипуліна, Н.С. Ілляшенко // Сталій розвиток — XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / Міненко М.А., Бендюг В.І., Комариста Б.М. [та ін.]; НТУУ “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”; Національний університет “Кієво-Могилянська академія”; Вища економіко-гуманітарна школа / за наук. ред. проф. Хлобистова Є.В. — Київ, 2018. — С. 183-195.